

Michael B a n n e r. *Christian Ethics and Contemporary Moral Problems*. Cambridge: CUP 1999 ss. XVI + 325.

Jest to zbiór artykułów na temat wybranych zagadnień, ważnych z punktu widzenia współczesnej etyki chrześcijańskiej. Niektóre ukazały się już wcześniej w różnych periodykach teologicznych, tutaj zostały poprawione i dopracowane. Banner chce pokazać, jak etyka chrześcijańska, wyrastająca z Objawienia danego nam w Chrystusie, a któremu wyraz daje Pismo święte i chrześcijańskie wyznania wiary, pozwala zrozumieć świat i ludzi, co z kolei pozwala człowiekowi rozpoznać i odpowiedzieć na dzisiejsze wyzwania i problemy. W ten sposób wiara chrześci-

jańska, poprzez odwołanie się do działania Bożego poznawalnego w Objawieniu, nadaje kształt ludzkiemu życiu w różnych jego obszarach (por. s. XI-XII).

Banner jest duchownym anglikańskim. Należy do grona młodszych, ale dobrze już znanych teologów moralistów nie tylko w swoim Kościele. Jest profesorem i kierownikiem Katedry Teologii Moralnej i Społecznej (F. D. Maurice Professor of Moral and Social Theology) w King's College w Londynie. Jest też czynny jako konsultant etyczny rządu brytyjskiego, jak i agend europejskich.

Teologicznie Banner pozostaje w tradycji Karla Bartha (†1968), do którego wielokrotnie odwołuje się w omawianej pracy. Już w pierwszym rozdziale podkreśla znaczenie i głębię teologii Bartha dla zrozumienia moralności chrześcijańskiej. Podziela radykalizm Bartha, który wskazuje na Jezusa Chrystusa jako Słowo Boże, które jest jedynym objawieniem Boga i stawia przed człowiekiem konkretne zobowiązania. Jego etyka jest ściśle zależna od dogmatyki, stąd zwana jest etyką dogmatyczną. Etyczny wymiar teologii Bartha był długo niedoceniany, wskazywano bowiem szczególnie na jego dogmatykę, co sugerował tytuł jego głównego dzieła¹. Ostatnio coraz bardziej docenia się jego myśl etyczną, niekiedy widząc w nim nawet najbardziej znaczącego ze współczesnych teologów moralistów (s. 2-3)².

Banner dokonuje uważnej analizy moralnego wymiaru interwencji medycznych, gdzie dość powszechnie za metodę oceny moralnej przyjmuje się konsekwencjalizm. Tymczasem ocena moralna zależy w istocie od założeń antropologicznych, co jest szczególnie ważne w kontekście początku czy kresu życia ludzkiego, a więc odnośnie do badań prenatalnych, przerywania ciąży czy technik eutanatycznych (s. 47-85). Aborcji etyk anglikański poświęca specjalny tekst, w którym przywołuje opinię D. Bonhöffera, który jeszcze przed II wojną światową pisał, że aborcja „to nic innego jak morderstwo” (s. 86). Dokonawszy obszernej i interesującej analizy tego zagadnienia, różnych argumentów „pro choice” i „pro life” Banner w końcu wyraża opinię, że w Kościele prawdziwie żyjącym wiarą, nadzieją i miłością i postrzegającym całą rzeczywistość chrystocentrycznie „aborcja byłaby w pierwszym rzędzie nie tyle oceniana jako zło, ale byłaby wręcz nie do pomyślenia (s. 135).

Sporo miejsca omawiana praca poświęca różnym zagadnieniom ekologicznym. Jak w innych miejscach swoich rozważań, tak i tutaj Michael Banner stawia pytania zasadnicze, zanim przejdzie do kwestii szczegółowych. Odnosząc się do licznych dzisiaj dyskusji, pyta, czy ochrona środowiska ma opierać się na argumentacji antropocentrycznej, czy nie? Czy więc należy chronić środowisko ze względu na życie i zdrowie człowieka, czy dla niego samego? Pokazuje ponadto, jak różnicowanie wzajemnych odniesień między trzema rzeczywistościami: rozwojem, sprawiedliwością i dobrem samego środowiska, może zarówno sprzyjać poszczególnym elementom bądź im szkodzić (s. 184-190). Pracując na zamówienie rządu brytyjskiego nad moralną dopuszczalnością korzystania z nowych biotech-

¹ Por. *Die kirchliche Dogmatik*. T. 1-4. Zollikon-Zurich. 1932-1970 (wyd. ang.: *Church Dogmatics*. T. 1-4. Edinburgh 1936-1977).

² Por. J. W e b s t e r. *Barth's Ethics of Reconciliation*. Cambridge 1995; B. M c C o r m a c k. *Karl Barth's Critically Realistic Dialectical Theology*. Oxford 1995.

nologii w hodowli zwierząt, w raporcie końcowym zwanym *Banner Report*, zdecydowanie odrzuca często stosowany konsekwencjalizm etyczny. Ocenę moralną należy wyprowadzać przed wszystkim nie ze skutków ingerencji i stosowanych technik, ale ze zrozumienia natury stworzenia jako pochodzącego od Boga. Podejście konsekwencjalistyczne Banner zarzuca niektórym innym, podobnym raportom na temat terapii genetycznej³

Cała prezentowana praca jest dowodem na bardzo dobrą orientację Bannera we współczesnych dyskusjach etycznych, jak i we współczesnym nauczaniu Kościoła katolickiego, wyrażanym w dokumentach Jana Pawła II. W kilku miejscach teolog anglikański wyraża swoje uznanie dla Papieża, widząc w jego pismach „najbardziej znaczącą teologię moralną II połowy XX wieku” (s. 247-248; por. s. 84-85). Swoje uznanie dla Jana Pawła II argumentuje zwłaszcza widocznym biblijnym i teologicznym zakorzeniem jego nauczania. Teologicznej podstawy Banner doszukuje się również w różnych ujęciach etyki chrześcijańskiej, która – w duchu Barthowskim – winna być ściśle teologiczna i dogmatyczna, jeśli chce być prawdziwie chrześcijańska. Między innymi dlatego jest bardzo krytyczny wobec oficjalnego dokumentu angielskich biskupów anglikańskich na temat ludzkiej seksualności, którzy odwołują się raczej do socjologicznej niż teologicznej argumentacji. Ocena moralna homoseksualizmu wyraża się tam w równoczesnym „tak [dla świeckich] i nie [dla duchownych]” (s. 252-268)⁴ Ta kuriozalna opinia była zresztą powszechnie krytykowana, co doprowadziło do tego, że ostatecznie biskupi całej Wspólnoty Anglikańskiej, zebrani na konferencji Lambeth w 1998 roku, raczej jednoznacznie ocenili homoseksualizm jako sprzeczny z Pismem świętym i nauką Kościoła⁵

Całość omawianej pracy Bannera uzupełnia bogata bibliografia i pomocny indeks osobowo-rzeczowy. Banner potrafi też korzystać z przykładów literackich dla lepszego zobrazowania i wyjaśnienia swojej myśli, na przykład z twórczości Conrada czy Szekspira. Niewątpliwie Banner jest jednym z czołowych współczesnych teologów moralistów anglikańskich, stąd lekturę tej pracy należy polecić wszystkim zainteresowanym tą tradycją chrześcijańską. Równocześnie trzeba podkreślić, że spotkanie z dojrzałą i kompetentną refleksją Michaela Bannera pomoże każdemu w lepszym zrozumieniu różnorodności i złożoności problemów moralnych współczesnego świata.

Ks. Sławomir Nowosad

³ Por. *Report of the Committee on the Ethics of Gene Therapy*. London 1992; The British Medical Association. *Our Genetic Future: The Science and Ethics of Genetic Technology*. Oxford 1992.

⁴ Por. House of Bishops of the Church of England. *Issues in Human Sexuality: A Statement by the House of Bishops*. London 1991.

⁵ Por. S. N o w o s a d, [Rec.]. *Lambeth '98. The Resolutions*. London: The Conference 1998. RT 47:2000 s. 3 s. 258-259.